

Meta evaluatie Kunstroutes

Onderzoek naar de resultaten van kunstroutes die door Fonds 1818 in de periode 2010 t/m 2012 zijn ondersteund

Margreet Aantjes-Cozijnsen
Anne de Raaf
Januari 2013

INHOUD

1. Inleiding
2. Begripsomschrijvingen
3. Aanpak
4. Beleid Fonds 1818
5. Cijfermatige analyse van de projecten
  - 5.1 Overzichten van gehonoreerde projecten
  - 5.2 Aanvragende organisatie
  - 5.3 Verdeling over het werkgebied van Fonds 1818
  - 5.4 Hoogte van de donatie
  - 5.5 Frequentie en duur van de kunstroutes
  - 5.6 Aantal deelnemende kunstenaars
  - 5.7 Bezoekersaantallen
  - 5.8 Afgewezen en teruggetrokken projecten
6. Inhoudelijke analyse van de projecten
  - 6.1 Kunstroutes in het algemeen
  - 6.2 Atelierroutes
  - 6.3 Beeldenroutes
  - 6.4 Overige kunstroutes
7. Succesfactoren
8. Knelpunten
9. Gesignaleerde ontwikkelingen
10. Beleid andere fondsen
11. Conclusies uit analyses
12. Bijlagen:
  - Vragenlijst
  - Analyse per project

1. INLEIDING

Fonds 1818 erkent het belang van kunst voor de samenleving en is hierbij met name geïnteresseerd in de maatschappelijke meerwaarde van kunstprojecten.

Deze meta evaluatie richt zich op aanvragen voor kunstroutes waarop door Fonds 1818 in de periode 2010 t/m 2012 een besluit is genomen.

Doel van deze meta evaluatie is te beoordelen of met de ondersteunde projecten is bereikt wat ermee beoogd werd. Tevens wordt bezien of de gehanteerde criteria nog steeds effectief en zinvol zijn en of er wellicht ontwikkelingen zijn die voor het beleid en de werkwijze van Fonds 1818 van belang kunnen zijn.

Leeswijzer

Lezers die snel een indruk willen krijgen kunnen zich beperken tot de hoofdstukken 2, 6 en 11 (begripsomschrijvingen, inhoudelijke analyse en conclusies en aanbevelingen).

2. BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Kunst

Er zijn vele definities van het begrip 'kunst'.

In Wikipedia staat de volgende omschrijving:

Vanuit de maker gezien drukt een kunstwerk de verbeelding of gevoelens van de kunstenaar uit in een scheppende activiteit.

Gezien vanuit de waarnemer is kunst een schepping die bij de waarnemer een gevoel of verbeelding oproept, met als doel het voortbrengen van een origineel, zintuiglijk waarneembare (of anderszins voorstelbaar) uiting of product met een bepaalde gevoelswaarde of voorstelling. Meestal doet kunst een beroep op het menselijk gevoel voor esthetiek, maar kan daar soms ook op schokkende wijze afstand van doen. Aan de waarnemer biedt kunst de mogelijkheid om te worden meegenomen uit de dagelijkse realiteit, naar een door die kunstenaar gecreëerde wereld, of anders de mogelijkheid om die dagelijkse realiteit vanuit een ander perspectief te ervaren.

Het is aardig om van verschillende definities kennis te nemen, maar daarbij wordt duidelijk dat het niet goed mogelijk is om van het begrip 'kunst' een sluitende definitie te geven, omdat elke definitie cultuurspecifiek en tijdgebonden is. Ook binnen eenzelfde cultuur variëren opvattingen over kunst en deze meningen evolueren ook: er ontstaan nieuwe genres en er ontwikkelen zich andere kunstvormen waardoor ideeën over functie en aard van kunst verandert.

Voor deze meta evaluatie is het niet nodig een definitie van 'kunst' te hanteren omdat het begrip kunst bij de beoordeling van aanvragen voor kunstroutes geen rol speelt.

Kunstenaars

Kunstenaars kunnen op verschillende manieren ingedeeld worden. Voor deze meta evaluatie zijn de volgende indelingen relevant:

- Op basis van het soort werk dat kunstenaars maken;
- Op grond van de mate van professionaliteit van de kunstenaar.

Indeling van kunstenaars op basis van het soort werk

Bij de indeling op grond van het gemaakte werk kunnen we de volgende disciplines onderscheiden:

- Schrijvers van literair werk;
- Componisten;
- Podiumkunstenaars (musici, acteurs, dansers, choreografen, voordrachtskunstenaars e.d.)
- Beeldende kunstenaars (beeldhouwers, kunstschilders, fotografen, keramisten, grafisch ontwerpers, makers van collages, van installaties, van videokunst, architecten e.d.)

Hoewel bij kunstroutes verschillende categorieën kunstenaars betrokken kunnen zijn, hebben we hier primair te maken met beeldende kunstenaars.

Indeling van kunstenaars op grond van de mate van professionaliteit

We onderscheiden professionele kunstenaars en amateurkunstenaars.

Amateurkunstenaars zijn mensen die in de hobby sfeer kunst beoefenen, terwijl professionele kunstenaars beroepsmatig kunst maken en daarmee beogen een inkomen te verdienen.

Bij professionele kunstenaars maken we in deze meta evaluatie onderscheid tussen:

1. Professionele kunstenaars die maatschappelijke erkenning hebben gekregen. Hun werk wordt bijvoorbeeld in musea tentoongesteld of heeft een plaats gekregen in de openbare ruimte. Het zijn kunstenaars die in staat zijn van hun inkomsten als kunstenaar te leven;
2. Professionele kunstenaars die in beperkte mate maatschappelijke erkenning hebben gekregen en ten dele van hun inkomen als kunstenaar kunnen leven. Daarnaast zijn zij afhankelijk van andere inkomsten uit bijvoorbeeld een nevenbaan, een uitkering of het inkomen van een eventuele partner.
3. Kunstenaars die in het geheel (nog) geen maatschappelijke erkenning hebben gekregen en (nog) niet aan hun werk als kunstenaar verdienen. Hieronder vallen doorgaans ook jonge kunstenaars die net van de academie komen (starters).

Wij benadrukken dat deze drie groepen niet altijd scherp te onderscheiden zijn.

De groepen 2 en 3 streven naar acquisitie van klanten en erkenning als kunstenaar. Eén van de middelen kan zijn de deelname aan een kunstroute. Omdat zij de kunstroute zien als vorm van promotie zijn zij bereid om voor deelname aan een atelier route financieel bij te dragen.

Kunstroute

Onder het begrip 'kunstroute' verstaan wij een, voor het publiek, tijdelijke uitgestippelde route of een traject langs bestaande kunstobjecten en/of kunsthistorische objecten in de openbare ruimte en/of langs locaties waar kunst te zien is, zoals ateliers, musea en/of galleries.

Wij onderscheiden in deze meta evaluatie de volgende soorten kunstroutes:

1. Atelierroutes, waarbij de route of het traject geheel of voornamelijk gaat langs ateliers die door de kunstenaars open gesteld zijn voor publiek en waarbij bezoekers de betreffende kunstenaars kunnen ontmoeten. Bij atelierroutes gaat het meestal voornamelijk om professionele kunstenaars die naar (meer) erkenning streven en voor wie deelname aan de atelier route (deels) als doel heeft promotie en acquisitie.
2. Beeldenroutes, waarbij de route of het traject geheel of voornamelijk gaat langs kunstobjecten en/of kunsthistorische objecten die in de openbare ruimte zijn tentoongesteld, bijvoorbeeld de jaarlijkse beeldtentoonstelling in de zomermaanden op het Lange Voorhout in Den Haag. Bij beeldenroutes gaat het meestal geheel of voornamelijk om professionele kunstenaars die al maatschappelijk erkend zijn. Er is doorgaans geen sprake van ontmoeting met de kunstenaars. Belangrijkst doel is dat een breed publiek op een laagdrempelige manier in aanraking komt met kwalitatief hoogwaardige professionele kunst.
3. Overige tijdelijke kunstroutes, waarbij het publiek kennis kan nemen van kunst. Bijvoorbeeld routes langs diverse locaties (in principe geen open ateliers) waar kunst tentoongesteld

wordt en/of kunst ter plekke tot stand komt. Belangrijkst doel is om bij een breed publiek de interesse op te wekken voor kunst en cultuur in bredere zin. Bijvoorbeeld door deelname van meerdere kunst disciplines en/of deelname van amateurkunstenaars.

3. AANPAK

Deze evaluatie is tot stand gekomen via de volgende stappen:

- a. Inventarisatie van relevante beleidsnotities van Fonds 1818;
- b. Inventarisatie van aanvragen voor kunstroutes in de periode 2010 t/m 2012;
- c. Dossieronderzoek (aanvraag, projectadvies, subevaluatie en financiële verantwoording);
- d. Als in dossiers geen sub evaluatie aanwezig was, is via contact met de betreffende projectadviseur en/of met de betreffende organisatie alsnog geprobeerd een sub evaluatie te krijgen;
- e. Ieder project is geanalyseerd volgens vast format: inhoud, doelstellingen, bereikte resultaten en conclusie (zie bijlage 1);
- f. Nagegaan is of er ook projecten zijn afgewezen en zo ja, met welke motivatie;
- g. Nagegaan is of er relevante literatuur of websites te vinden zijn. Specifiek over kunstroutes hebben we niets kunnen vinden. Wel hebben we via enkele websites van landelijke kunstorganisaties informatie kunnen vinden over maatschappelijke ontwikkelingen;
- h. Gesprekken met acht organisaties die kunstroutes organiseren;
- i. Enkele andere fondsen zijn telefonisch benaderd met de vraag wat hun beleid is ten aanzien van kunstroutes;
- j. Formuleren bevindingen, conclusies en aanbevelingen.

Ad h.

Gesprekken zijn gevoerd met de volgende acht organisaties:

- Stichting Werkgroep Den Haag
- Kunst in de Streek Hillegom
- Stichting Osger te Oegstgeest
- Terra Art Projects (T.A.P.) Zoetermeer
- Vereniging Kunstcentrum Haagweg 4 Leiden
- Stichting Beeldende Kunsten Delft
- Stichting Art & Jazz café Den Haag en Scheveningen
- Westlands Kunstenaarsinitiatief (Geen organisatie/project van Fonds 1818, maar meegenomen, omdat vanuit Fonds Westland onlangs met deze organisatie een gesprek is geweest over jaarlijkse kunstroutes die in de gemeente Westland worden georganiseerd.)

4. BELEID FONDS 1818

Fonds 1818 heeft een beleidsnotitie voor kunstroutes die dateert uit begin 2004. De inhoud van deze beleidsnotitie is als volgt:

Beleidsuitgangspunt

Door middel van een kunstroute kan een breed publiek voor weinig geld (slechts de aanschaf van de publicatie) kennis nemen van kunstwerken dan wel cultuurhistorisch interessante objecten. Men komt met een route op plaatsen waar men anders wellicht niet zo snel komt, men kan verbindingen leggen en kennis vergaren. Dit leidt tot een verbreding van de culturele dan wel historische kennis in de plek waar men leeft, een verlevendiging van het kunstklimaat binnen het werkgebied van het Fonds. Het Fonds staat daarom in principe positief tegenover kunstroutes.

Randvoorwaarden voor een donatie

De kunstroute moet voeren langs meerdere objecten die op de een of andere manier met elkaar te maken hebben, hetzij qua onderwerp (bv. beeldenroute door Leiden), hetzij qua locatie (bv. kunst in de openbare ruimte in de Schilderswijk), hetzij een combinatie van beide (bv. hofjes in de Archipelbuurt).

Kanttekeningen/eventuele uitzonderingen

De route moet niet in hoofdzaak een commercieel karakter hebben, er moet geen overwegend verkoopaspect aanzitten. Dit houdt in dat een route die slechts langs kunstenaarsateliers of winkels voert zeer kritisch moet worden bekeken

Hoopte en frequentie van de financiële bijdrage

Maximaal € 5.000, -. Frequentie onbepaald.

Opmerking bij deze beleidsnotitie

In de beleidsnotitie wordt geen onderscheid gemaakt tussen atelierroutes, beeldenroutes en overige kunstroutes. In deze meta evaluatie is hier wel een onderscheid tussen gemaakt vanwege de verschillen qua inhoud en doelstellingen.

5. CIJFERMATIGE ANALYSE VAN DE PROJECTEN

In de periode 2010 t/m 2012 is er op 37 aanvragen voor kunstroutes beslist. Deze 37 projecten zijn nader geëvalueerd.

Gehonoreerde projecten	30
Afgewezen projecten	6
Teruggetrokken projecten	1
TOTAAL	37

De 30 gehonoreerde projecten betreffen 15 atelierroutes, 2 beeldenroutes en 13 overige kunstroutes:

5.1 Overzichten van gehonoreerde projecten

Er zijn aparte overzichten gemaakt voor atelierroutes, beeldenroutes en overige routes:

Gehonoreerde atelierroutes (15 projecten)

Proj.nr.	Organisatie	Project	Besluit	Resultaat
101487	Art&Jazz Café on the Move	Scheveningse Salon en Kunstroute 2011	3.000	Redelijk geslaagd
120962	Art&Jazz Café on the Move	Scheveningse Salon en Kunstroute 2012	2.500	Nog niet te beoordelen
101240	Beeldende Kunsten Delft	Najaarsprogramma Kadmium en 15e atelierroute	2.500	Geslaagd
110102	Beeldende Kunsten Delft	16e Atelierroute en andere activiteiten Kadmium	12.500	Geslaagd
121321	Beeldende Kunsten Delft	17e Delftse atelierroute	3.115	Geslaagd
100503	Bewonersoverleg Duinoord	Open atelierweekend 2010	1.000	Redelijk geslaagd
110930	Bewonersoverleg Duinoord	Open atelierweekend 2011	520	Niet te beoordelen
100794	Kunst en Cultuur Zoeterwoude	Kunstroute 2010	3.930	Geslaagd
120537	Selma Kers (burgerinitiatief)	Loosduinse Kunstroute 2012	1.500	Geslaagd
121067	Terra Art Projects	Kunstmaand / Open Ateliërdagen 2012	3.000	Redelijk geslaagd
101202	Vereniging Kunstcentrum Haagweg 4	Kunstroute Kunstcentrum Haagweg 4 in 2010	1.000	Geslaagd
111055	Vereniging Kunstcentrum Haagweg 4	Kunstroute Kunstcentrum Haagweg 4 in 2011	2.000	Geslaagd
121063	Vereniging Kunstcentrum Haagweg 4	Kunstroute Kunstcentrum Haagweg 4 2012	1.500	Redelijk geslaagd
110986	Werkgroep	Open Atelierroute Oude Centrum Den Haag 2011	3.000	Redelijk geslaagd
121176	Werkgroep	Open atelierroute Oude centrum Den Haag 2012	2.000	Geslaagd

Gehonoreerde beeldenroutes (2 projecten)

111721	Beelden in Leiden	Beelden in Leiden 2012	10.000	Matig geslaagd
110096	Biënnale Kijkduin	Biënnale Kijkduin 2011	20.000	Matig geslaagd

Gehonoreerde overige kunstroutes (13 projecten)

101279	BplusC Leiden (Bibliotheek+CKC) Voorloper van Osger	Kunst en Cultuurweekend Oegstgeest 2010	2.500	Geslaagd
110761	Osger Support	Kunst en Cultuurweekend Oegstgeest 2011	5.000	Geslaagd
121089	Osger Support	Kunst en Cultuurweekend Oegstgeest 2012	3.000	Geslaagd
111218	Coloko	Upside Down	5.000 plus garantie 5.000	Redelijk geslaagd
100133	Kunst in de Streek	Kunstroute 2010	2.500	Geslaagd
101582	Kunst in de Streek	Kunstroute 2011	2.500	Geslaagd
100008	Kunst in Duin	Kunst in Duin 2010	5.000	Geslaagd
111542	Kunst in Duin	Kunst in Duin 2012	5.000	Geslaagd
100578	Sjabien	Aankleding expositieruimte voor Thriller Festival Zoetermeer / BaZtille Ateliers	4.000	Geslaagd
100878	Stralen Delft	Car Art Festival 2010	5.000	Redelijk geslaagd
110589	Stralen Delft	Car Art Festival 2011	6.000	Matig geslaagd
120814	Stralen Delft	Car Art Festival 2012	5.000	Redelijk geslaagd
121266	Wassenaarse Beeldende Kunstenaars	Tussen Kunst en Fiets	500	Geslaagd

5.2 Aanvragende organisaties

De 30 gehonoreerde projecten waren afkomstig van 18 verschillende organisaties:

	Aantal verschillende aanvragende organisaties	Soort aanvragende organisatie
Atelierroutes	8	4 verenigingen van beroepskunstenaars 2 overige kunstinstellingen 1 buurtorganisatie 1 burgerinitiatief
Beeldenroutes	2	Overige kunstinstellingen
Overige kunstroutes	8	3 verenigingen van beroepskunstenaars 5 overige kunstinstellingen
Totaal	17	7 verenigingen van beroepskunstenaars 9 overige kunstinstellingen 1 buurtorganisatie 1 burgerinitiatief

5.3 Verdeling over het werkgebied van Fonds 1818

De gehonoreerde projecten waren als volgt verspreid over het werkgebied van Fonds 1818:

Den Haag	Delft	Leiden	Oegstgeest	Zoetermeer	Hillegom	Noordwijk	Wassenaar
9	6	4	3	3	2	2	1

5.4 Hoogte van de donaties

Totaal werd in 3 jaar een totaalbedrag van € 129.065, - toegekend voor kunstroutes, waarvan € 5.000, - garantie. Er is € 9.908, - vrijgevallen zodat het totale bedrag dat Fonds 1818 in 3 jaar aan kunstroutes heeft bijgedragen, uitkomt op € 119.157, -

Toegekende donatiebedragen:

	Totaal 2010 t/m 2012	Gemiddeld totaal donatiebedrag per jaar	Gemiddeld bedrag per project	Laagst donatiebedrag	Hoogst donatiebedrag
Atelierroutes	43.065	14.355	2.871*	520	12.500*
Beeldenroutes	30.000	10.000	15.000	10.000	20.000
Overige kunstroutes	56.000	18.666	4.308	500	10.000 (incl. garantie)
TOTAAL	129.065	43.022	4.302	500	20.000

*Correctie voor atelierroutes

Het hoogste bedrag voor atelierroutes à € 12.500, - ging naar een breed kunstproject van Stichting Beeldende Kunsten Delft, waarvan de atelierroute slechts een onderdeel was. Uit de begroting en afrekening was niet goed te destilleren welk bedrag precies voor de atelierroute bestemd was zodat hier het totaal toegekende bedrag voor het gehele project is opgenomen. Dit betekent dat het werkelijke maximum c.q. het gemiddelde bedrag voor atelierroutes lager is. Het op één na hoogst donatiebedrag voor atelierroutes was namelijk € 3.930, -.

Op grond hiervan ligt het gemiddelde donatiebedrag per atelierroute lager. Wij schatten dit op ongeveer € 2.250, - (in plaats van € 2.871, - zoals opgenomen in bovenstaande tabel).

- De laagste donatiebedragen gingen naar de atelierroutes en de hoogste donatiebedragen naar de beeldenroutes.
- Gemiddeld kende Fonds 1818 per jaar in totaal € 43.022, - toe aan kunstroutes, waarvan circa € 14.355 aan atelierroutes, € 10.000, - aan beeldenroutes en € 18.666, - aan overige kunstroutes.
- De donaties die Fonds 1818 heeft toegekend varieerden van 6% tot 88% van de ingediende projectbegrotingen (percentages zijn naar boven afgerond op hele getallen).
- De ingediende projectbegrotingen waren bij de atelierroutes het laagst en bij de beeldenroutes het hoogst. Het percentage van de projectkosten dat Fonds 1818 voor zijn rekening neemt, ligt lager naarmate de projectbegroting hoger is.

Percentage toegekend donatiebedrag t.o.v. de ingediende projectbegroting

0-20%	11 projecten (2 beeldenroutes, 2 atelierroutes, 7 overige kunstroutes)
20-40%	9 projecten (3 atelierroutes en 6 overige kunstroutes)
40-60%	2 projecten (allebei atelierroutes)
60-80%	1 project (atelierroute)
80-100%	2 projecten (allebei atelierroutes)

- Uit de financiële afrekeningen komt naar voren dat de begroting over het algemeen hoger is dan de werkelijke kosten. Bij 23 projecten was het mogelijk een vergelijking te maken. Hieruit bleek dat bij 20 projecten de werkelijke kosten lager waren dan de ingediende begroting. Bij 8 projecten leidde dit tot een gedeeltelijke vrijval. Bij 3 projecten waren de werkelijke kosten juist hoger. Bij deze 3 projecten was er 1 gedeeltelijke vrijval omdat de inkomsten uiteindelijk ook hoger waren dan begroot.

5.5 Frequentie en duur van kunstroutes

Frequentie waarmee kunstroutes worden georganiseerd

- **Atelierroutes:**
Van de 15 open atelierroutes worden er 14 (in principe) jaarlijks georganiseerd en 1 project wordt eens per drie jaar georganiseerd. Fonds 1818 stelt bij de donatietoekenning aan atelierroutes geen beperking aan de frequentie. In de onderzochte drie jaar waren er twee atelierroutes waarvoor voor de eerste keer steun werd gevraagd. De organisatie die verreweg het vaakst atelierroutes heeft georganiseerd was Stichting Beeldende Kunsten Delft die in de onderzochte periode zijn 17e atelierroute organiseerde.
- **Beeldenroutes:**
Eén van de twee gesteunde beeldenroutes werd voor het eerst georganiseerd (Beelden in Leiden 2012). Het is de bedoeling dat dit een jaarlijks project wordt. De andere beeldenroute, de Biënnale Kijkduin 2011, werd voor de 6e keer georganiseerd. Dit is een project dat eens per twee jaar plaatsvindt.
- **Overige kunstroutes:**
Van de 13 overige kunstroutes worden er 9 jaarlijks en 2 eens per twee jaar georganiseerd. Van de overige twee projecten was er 1 éénmalig en bij 1 project is het nog onbekend of dit periodiek georganiseerd gaat worden. Van de periodiek terugkerende projecten werden er 2 voor het eerst georganiseerd.

De duur van de kunstroutes

- 20 van de 30 kunstroutes duurden 2 dagen, meestal een weekend. Dit waren alle open atelierroutes en overige kunstroutes;
- De beeldenroutes duurden 3,5 tot 8,5 week.
- De kunstroute die het langst duurde was het project 'Upside down', maar dit was een wat uitzonderlijk project, dat bestond uit één interactief lichtkunstwerk langs een beperkte route in het centrum van Den Haag. Dit kunstwerk was 6 maanden te zien.

5.6 Aantal deelnemende kunstenaars

- Bij 13 van de 15 atelierroutes is bekend hoeveel kunstenaars er hebben deelgenomen aan de route. Dit aantal varieert van 16 kunstenaars bij de atelierroute die door een Haagse buurtorganisatie werd georganiseerd tot circa 100 kunstenaars bij de Scheveningse Salon en Kunstroute. Gemiddeld namen er per atelierroute 56 kunstenaars deel.
- Bij de twee beeldenroutes werden kunstwerken tentoongesteld van 10 en 18 kunstenaars.
- Bij de overige kunstroutes namen kunstenaars op allerlei verschillende manieren deel (zie inhoudelijke analyse in het volgende hoofdstuk). Bij 9 projecten is bekend hoeveel kunstenaars dit waren. Het aantal varieert van 2 tot 100 kunstenaars.
- Voor zover bekend waren er in totaal 1172 kunstenaars betrokken bij 24 projecten (van 6 projecten is niet bekend hoeveel kunstenaars er bij betrokken waren). Gemiddeld waren 49 kunstenaars bij een kunstroute betrokken.

5.7 Bezoekersaantallen

De bezoekersaantallen van de diverse projecten laten zich niet goed vergelijken, enerzijds omdat het om een grote diversiteit aan projecten gaat, anderzijds omdat er vaak op verschillende manieren is geteld. Sommige organisaties hebben slechts een schatting gemaakt. Als er sprake is geweest van een telling, is het meestal niet duidelijk of het gaat om unieke bezoekers. Bij atelierroutes zijn soms

alle bezoekers per atelier bij elkaar opgeteld terwijl het karakter van de route juist is dat mensen meerdere ateliers bezoeken. Bij beeldenroutes en overige kunstroutes is onduidelijk in hoeverre het alleen om echte bezoekers gaat of ook om 'passanten'. Soms gaat het juist om de passanten, zoals bij het licht- en installatiekunstwerk van Coloko, dat 6 maanden lang in de corridor tussen Den Haag Centraal Station en Spuiplein te zien was.

Met deze kanttekeningen in het achterhoofd dient het volgende overzicht gelezen te worden:

	Totaal aantal bezoekers	Laagst aantal bezoekers	Hoogst aantal bezoekers	Gemiddeld aantal bezoekers per project
10 Atelierroutes	22.814	150	8.500	2.281
2 Beeldenroutes	208.000	25.000	183.000	104.000
11 Overige kunstroutes*	24.160	260	6.000	2.196

Bij de overige kunstroutes is het 6 maanden durende interactieve lichtkunstwerk van Coloko buiten beschouwing gelaten. Hier moeten naar schatting circa 500.000 mensen langs zijn gelopen.

Bij 7 projecten is het aantal bezoekers niet te achterhalen.

5.8 Afgewezen en teruggetrokken projecten

Er werd één aanvraag teruggetrokken. De reden hiervan is dat de aanvragende organisatie uiteindelijk geen stichting heeft opgericht. (Burgerinitiatieven vielen toen nog niet binnen het fondsbeleid.)

Op de volgende 6 aanvragen werd negatief besloten:

Pr. Nr.	Organisatie	Soort route	Project	Motivatie afwijzing
100328	Den Haag Sculptuur	Beeldtentoonstelling	Den Haag Sculptuur 2010 op Lange Voorhout Den Haag	De professionele kunst staat centraal
100546	De Grafische Werkplaats Prints	Kunstroute overig	Grafiekfestival Analog 2.0	Het festival richt zich vooral op jonge creatieve kunstenaars. Zij vormen a priori geen doelgroep van Fonds 1818.
110283	Stichting Den Haag onder de Hemel (samenwerking Museum Beelden aan Zee en Stichting Den Haag Sculptuur)	Beeldtentoonstelling	Den Haag Sculptuur 2011 op Lange Voorhout en in Museum Beelden aan Zee	De professionele kunst staat centraal
111769	LUMC	Kunstroute overig	Boekje met rondleiding waarmee een groter publiek kan kennismaken met kunstwerken in het LUMC	LUMC kan het boekje uit eigen middelen en uit verkoopopbrengsten financieren. Project valt bovendien niet binnen beleidsnotitie 'Publicaties'.
120063	Protestantse wijkgemeente Zoetermeer Noord	Kunstroute overig	Zoetermeerse kunstenaars exposeren in 7 kerken in Zoetermeer met nieuw werk geïnspireerd door het verhaal van Pinksteren	Twee redenen: Project is te kerkelijk en dit soort kunstenaarsexposities steunt Fonds 1818 normaliter niet.
120290	Stichting Den	Beeldtentoonstelling	Den Haag Sculptuur 2012	Het betreft louter

	Haag onder de Hemel (samenwerking Museum Beelden aan Zee en Stichting Den Haag Sculptuur)		op Lange Voorhout en in Museum Beelden aan Zee. Thema: 'The Rainbow Nation' Beelden uit geschiedenis van Zuid-Afrika, met o.a. kinderworkshops en speciale rondleidingen voor blinden en ouderen.	kunstwerken van Zuid-Afrikaanse kunstenaars. Als beleidsvoorstel wordt gesuggereerd bij kunstroutes de voorwaarde te stellen dat minimaal 50% van de werken gemaakt is door jonge (talentvolle) Nederlandse kunstenaars
--	--	--	---	---

6. INHOUDELIJKE ANALYSE VAN DE PROJECTEN

In dit hoofdstuk wordt een inhoudelijke analyse van de projecten gemaakt.

Hoofdstuk 6.1 gaat over alle kunstroutes

Hoofdstuk 6.2 gaat specifiek in op de atelierroutes

Hoofdstuk 6.3 gaat specifiek in op de beeldenroutes

Hoofdstuk 6.3 gaat specifiek in op de overige kunstroutes

6.1 KUNSTRUTES IN HET ALGEMEEN

Eindbeoordeling van de geëvalueerde projecten

Van de 30 gehonoreerde projecten zijn er 17 als geslaagd beoordeeld (circa 57%), 8 als redelijk geslaagd (circa 27%) en 3 projecten als matig geslaagd (10%). Twee projecten waren (nog) niet te beoordelen (circa 6%). Er waren geen mislukte projecten.

Het aantal malen dat een kunstroute in het verleden is georganiseerd en/of het aantal dagen dat het project duurt, hebben geen invloed op (de mate van) het succes van het project.

Ook het aantal deelnemende kunstenaars en het soort organisatie dat het project organiseert, lijken geen invloed te hebben op de slagingskans.

Maatschappelijke meerwaarde kunstroutes

Uit alle projectadviezen komt naar voren dat Fonds 1818 alleen kunstroutes steunt als er sprake is van maatschappelijke meerwaarde. Fonds 1818 vindt laagdrempeligheid alleen onvoldoende. Kunst om de kunst wordt niet gesteund.

De slagingskans is voor Fonds 1818 afhankelijk van de vraag in hoeverre de verwachtingen die het Fonds heeft ten aanzien van de maatschappelijke meerwaarde zijn waargemaakt.

Financieel

Fonds 1818 doneerde nooit de volledige projectkosten. Hoe duurder het totale project, hoe lager het percentage dat Fonds 1818 bijdroeg. Grote dure projecten worden door meer organisaties financieel gedragen.

Opvallend is dat begrotingen die bij Fonds 1818 werden ingediend in verreweg de meeste gevallen hoger uitvielen dan de uiteindelijke werkelijk gemaakte kosten (bij 20 van de 23 projecten). De reden hiervan hebben wij niet onderzocht, maar de algemene indruk is dat de tering naar de nering is gezet.

6.2 ATELIERROUTES

Alle aanvragen voor atelierroutes werden door Fonds 1818 gehonoreerd.

Slagingspercentage atelierroutes

Van de 15 atelierroutes waren er 2 (nog) niet te beoordelen.

Van de overige 13 atelierroutes waren er 8 geslaagd (61,5%) en 5 redelijk geslaagd (38,5%).

De redenen waarom 5 projecten redelijk in plaats van volledig geslaagd waren, zijn de volgende:

- Bij 3 projecten viel de opkomst tegen, wat veroorzaakt werd door het weer (te mooi of te slecht) of door onvoldoende publiciteit (niet voldoende, te laat of te slecht).
- Bij 1 project zijn geen workshops georganiseerd, wat wel onderdeel was van het projectplan. De workshops bleken organisatorisch bij nader inzien niet haalbaar.
- Bij 1 project werd de speciale doelgroep kinderen niet gehaald zoals beoogd, omdat de organisatie te laat contact heeft opgenomen met scholen. Het project kon daardoor niet meer opgenomen worden in het schoolprogramma.

Projectdoelen

De belangrijkste twee doelen voor de aanvragende organisaties van de atelierroutes waren de volgende:

1. Beroepsmatig: promotie van hun werk en acquisitie van klanten. Kunstenaars willen hun werk aan publiek tonen om meer naamsbekendheid te krijgen zodat hier aankopen of opdrachten en/of nieuwe cursisten voor workshops uit voortvloeien. Het persoonlijk contact draagt hieraan bij.
2. Educatief: Het publiek op laagdrempelige manier kennis laten maken met kunst en vooral de visie erachter d.m.v. contact met de kunstenaars zelf. Het publiek krijgt een kijkje in de keuken, ziet de kunstenaar aan het werk op locatie en er komt in gesprek met de kunstenaar. Kunstenaars vertellen waarom ze maken wat ze maken, wat hen drijft. Kunstenaars hopen hiermee aan het publiek het belang van kunst over te brengen.

Voor Fonds 1818 is het eerste doel nadrukkelijk geen reden om het project te steunen. De route mag niet in hoofdzaak een commercieel karakter hebben. Er mag dus geen overwegend verkoopaspect aan zitten. Voor Fonds 1818 is het tweede genoemde doel wel een belangrijke reden om atelierroutes te steunen. Fonds 1818 formuleerde daarnaast regelmatig de volgende eigen doelen bij projecten:

3. Sociale functie: Tijdens de route ontstaat er op een leuke manier contact tussen de bezoekers onderling, veelal bewoners van de wijk waar de atelierroute plaatsvindt.
4. Wijkbewoners komen meer te weten van hun wijk en de bewoners.

Realisatie van doelstellingen

1. Uit de gevoerde gesprekken kwam naar voren dat deelname aan een atelierroute naar schatting bij 10% van de deelnemende beroepskunstenaars leidt tot verkoop van werk en/of opdracht(en). Benadrukt werd dat het totale positieve effect op de beroepspraktijk niet goed te meten is, omdat dit effect zich ook nog later voor kan doen. Of kunstenaars daadwerkelijk iets verkopen of opdrachten krijgen, hangt sterk af van het soort werk dat ze maken. Sommige kunstenaars spelen slim in op de atelierroute door hiervoor speciaal 'trendy' goedkoop werk in voorraad te maken dat goed verkocht wordt tijdens de route. In diverse atelierroutes is een expositie opgenomen waar (onder meer) deelnemende kunstenaars hun werk laten zien. Sommige kunstenaars maken hiervoor bewust werk dat voor de gemiddelde consument betaalbaar is, waardoor er meer kans is op verkoop. Kunstenaars die een lespraktijk hebben, bieden soms korte workshops aan tijdens de atelierroute, wat vaak leidt tot nieuwe cursisten. Vast staat dat de meeste deelnemende

kunstenaars de deelname aan de atelierroute en de p.r. daaromheen belangrijk vinden voor hun beroepspraktijk. Kunstenaars die goed van hun werk kunnen leven, willen soms niet meedoen aan atelierroutes, omdat zij het teveel gedoe vinden en zij het voor hun p.r. niet nodig hebben.

- 2 Er is nooit via enquêtes nagegaan hoe de bezoekers het contact met kunstenaars hebben ervaren en wat zij hiervan opgestoken hebben. Vast staat wel dat open atelierroutes, ook als deze jaarlijks herhaald worden, doorgaans genoeg publiek blijven trekken. Als het bezoekersaantal tegenvalt, moet de oorzaak hiervan meer gezocht worden in onvoldoende publiciteit of het weer.
- 3 De atelierroutes zijn gratis toegankelijk en mede daardoor zeer laagdrempelig. De sfeer is altijd open en ontspannen, wat uitnodigend is voor onderlinge contacten. Uit de gesprekken komt naar voren dat de sociale functie bij de atelierroutes altijd aanwezig is, vooral als het een dorpsevenement of wijkevenement is. Mensen bezoeken de route vaak in kleine groepjes, er ontstaan soms leuke gesprekken tussen bezoekers onderling en/of tussen verschillende bezoekers met de kunstenaars. Meestal zijn de bezoekers van alle leeftijden en achtergronden. Bij een atelierroute in het centrum van Den Haag, werd aangegeven dat ook een aantal wijkbewoners van niet-Nederlandse herkomst de open ateliers in hun eigen buurt bezochten (project van stichting Werkgroep).
- 4 De doelstelling dat bewoners hun eigen wijk beter leren kennen, wordt beter bereikt naarmate er meer locaties in de atelierroute zijn opgenomen. Naast open ateliers zijn er soms ook andere gebouwen in de route opgenomen, bijvoorbeeld musea, galeries of ruimten waar exposities worden georganiseerd.

Atelierroute plus

Nagenoeg alle atelierroutes die door Fonds 1818 gesteund zijn, bevatten extra activiteiten, waardoor het project aantrekkelijker wordt, zowel voor het publiek als voor Fonds 1818. Deze extra's zijn, ongeveer in volgorde waarin ze het meest voorkomen:

- Exposities waar werk van deelnemende kunstenaars en/of van andere kunstenaars getoond wordt. Dit verhoogt de kwaliteit van de atelierroute;
- Mogelijkheid voor het publiek om eenmalige workshops te volgen, wat ook extra publiek trekt. Bezoekers worden hiermee gestimuleerd zelf creatief bezig te gaan. Bovendien leidt dit tot meer cursisten voor kunstenaars die een lespraktijk hebben.
- Deelname van (clubs van) amateurkunstenaars. Dit is stimulerend voor de amateurs, maar leidt bovendien tot meer bezoekers, omdat amateurs hun familie en vrienden uitnodigen. Bij één atelierroute waren ook kunstwerken te zien die door verstandelijk gehandicapten gemaakt waren.
- Speciale onderdelen die gericht zijn op kinderen, bijvoorbeeld een educatief traject in samenwerking met scholen. Vaak krijgen de kinderen een kijkopdracht. De interesse voor kunst wordt hierdoor vroeg gewekt. Een leuk neveneffect is dat het ook leidt tot meer bezoekers, omdat kinderen soms terugkomen met hun ouders.
- Combinatie met andere kunstdisciplines, zoals muziek, poëzie of andere voordrachtskunst. Dit kan zijn van professionele kunstenaars en/of van amateurs. Vast staat dat een multidisciplinair project meer bezoekers trekt. Bovendien kan er een leuke wisselwerking ontstaan tussen kunstenaars van verschillende disciplines.
- Combinatie met andersoortige bijzondere locaties die onderdeel uitmaken van de atelierroute, zoals musea, galeries, bibliotheek, kerken, cultuurhistorische interessante gebouwen of objecten. Dit leidt tot meer bezoekers en tot meer kennis over de wijk of plaats waar de route plaatsvindt. Op deze andere locaties worden exposities of workshops georganiseerd.
- In etalages van winkels op de route wordt kunst geëxposeerd.

- Hoewel het slechts zeer incidenteel voorkomt, moeten ook presentaties en lezingen genoemd worden als nevenactiviteiten die in combinatie met atelierroutes georganiseerd worden.

Enkele financiële aspecten van atelierroutes

Een pure atelierroute van professionele kunstenaars, zonder extra georganiseerde activiteiten buiten de opengestelde ateliers, heeft een beperkt aantal kostenposten. Voornamelijk de meeste kosten gaan hierbij naar drukwerk (route) en p.r. kosten (website, advertenties). Daarnaast wordt er vaak een feestelijke opening en/of afsluiting georganiseerd voor de deelnemende kunstenaars en eventuele vrijwilligers.

Extra activiteiten brengen uiteraard meer kostenposten met zich mee.

Wat betreft de financiën zijn onze bevindingen de volgende:

- De atelierroutes waren allemaal gratis toegankelijk. In een enkel geval moet er wel betaald worden voor het drukwerk waarin de route en informatie over de kunstenaars is opgenomen. Voor de deelname aan workshops geldt in de meeste gevallen een eigen bijdrage die doorgaans beperkt is tot de materiaalkosten.
- Het drukwerk vormt vaak de hoogste kostenpost. Het drukwerk waarin de atelierroute is opgenomen varieert van een eenvoudige uitvouwbare kaart, waarop de route is afgedrukt met vermelding van de locaties en beknopte gegevens van de kunstenaars tot een mooi vormgegeven glossy tijdschrift waarin elke kunstenaar volop ruimte heeft gekregen zichzelf te presenteren met onder meer foto's en verdere promotie van eigen werk. Soms wordt voor elke deelnemende kunstenaar ook nog een persoonlijke ansichtkaart gedrukt die zij aan bezoekers kunnen uitdelen. Hoe luxer en veelomvattender het drukwerk, hoe hoger uiteraard de kosten hiervoor zijn.
- De meeste organisaties gaven aan dat ze graag uitvoerende werkzaamheden aan betaalde krachten zouden willen uitbesteden, wat soms begroot is, maar vanwege beperkte financiële middelen toch door vrijwilligers is uitgevoerd.
- Bij vrijwel alle atelierroutes moeten de deelnemende professionele kunstenaars een eigen financiële bijdrage betalen. Deze bijdrage varieert van € 25,- tot € 50,- (incidenteel € 75,-) per deelnemer. Deelnemende kunstenaars zijn bereid dit bedrag te betalen vanwege de promotie die zij hiervoor terugkrijgen (o.a. op drukwerk en internet) en de mogelijkheid om hun werk te presenteren. De eigen bijdrage is soms onderdeel van de contributie die zij betalen aan de vereniging die de route organiseert. Het is begrijpelijk dat de kunstenaars die veel tijd steken in het organiseren van de route, worden vrijgesteld van de eigen bijdrage. Als bijkomend voordeel van de eigen bijdrage is genoemd, dat hierdoor alleen de echt gemotiveerde kunstenaars deelnemen.
- Incidenteel zagen we dat er, in plaats van of naast een vaste eigen bijdrage, aan kunstenaars gevraagd wordt om een percentage van eventuele verkoopopbrengsten af te staan die gerealiseerd zijn tijdens de atelierroute. Meestal wordt hiervoor niet gekozen, omdat dit voor de organisatie van atelierroutes vaak moeilijk te controleren is en ook omdat de atelierroute pas in latere instantie tot verkopen kan leiden.

6.2 BEELDENROUTES

Het belangrijkste doel van beeldenroutes is om kunstwerken van hoog niveau op laagdrempelige manier te exposeren in een mooi stukje buitenruimte waar de kunstwerken goed tot hun recht komen en waar veel publiek komt. Zo kan een zeer breed publiek hiervan kennis nemen. In principe zijn nevenactiviteiten vaste onderdelen van beeldenroutes, zoals rondleidingen en een educatief traject voor de jeugd.

Voor zover wij hebben kunnen nagaan, zijn er in het werkgebied van Fonds 1818 op dit moment drie periodiek georganiseerde beeldenroutes:

- Den Haag Sculptuur
- Biënnale Kijkduin
- Beeldenroute Leiden

(In het verleden was er ook de Beeldenboulevard in Noordwijk, maar de laatste jaren is deze, voor zover wij hebben kunnen nagaan, niet meer georganiseerd.)

Den Haag Sculptuur, Biënnale Kijkduin en Beeldenroute Leiden zijn alle drie gratis te bezoeken beeldtentoonstellingen in de openbare ruimte.

Fonds 1818 is zeer kritisch waar het gaat om beeldenroutes. Er is regelmatig discussie geweest of deze beeldenroutes al dan niet de steun verdienen van Fonds 1818. In de onderzochte periode werden drie van de vijf aanvragen voor beeldenroutes door het fonds afgewezen.

Om de motivatie bij deze afwijzingen goed in beeld te krijgen, kijken we bij de genoemde drie projecten iets verder terug.

Den Haag Sculptuur

De aanvragen die in 2010 t/m 2012 werden afgewezen, betroffen alle drie Den Haag Sculptuur dat jaarlijks op het Lange Voorhout in Den Haag wordt georganiseerd. Dit project trekt zeer veel bezoekers uit Den Haag en de verre omgeving.

Fonds 1818 heeft Den Haag Sculptuur in het verleden een aantal malen gesteund, laatstelijk in 2008 met € 25.000,-. In 2008 werd bepaald dat het project een aantal jaren op gang is geholpen en nu alleen nog steun krijgt bij de ontwikkeling van nieuwe onderdelen, zoals in het betreffende jaar. Het project ging zich toen verder profileren in de wijken via de bibliotheken, de gratis rondleidingen, alsmede de lesbrieven voor het primair en voortgezet onderwijs.

In 2009 is er intern bij Fonds 1818 discussie geweest of het project weer gesteund moest worden, met uiteindelijk een negatief besluit. Overwegingen waren dat het een herhalingsproject is, dat er geen sprake is van vernieuwing of verbindingen en dat het educatieve traject ondergeschikt en normaal is bij een grote tentoonstelling. Iedere beeldenroute heeft immers om te blijven voortbestaan een educatieve aanpak nodig om vooral nieuw publiek te bereiken. Dit wordt als een vorm van marketing gezien die door Fonds 1818 niet wordt gefinancierd. Een ander argument om geen steun te verlenen betreft de betrokkenheid van louter professionele kunstenaars terwijl Fonds 1818 in het algemeen professionele kunst niet meer steunt. Het argument dat de tentoonstelling geheel vrij toegankelijk is, snijdt onvoldoende hout.

In 2010 volgt wederom interne discussie over de aanvraag, met uiteindelijk weer een negatief besluit.

In 2011 en 2012 is de aanvraag van Den Haag Sculptuur zonder discussie afgewezen, met als belangrijkste motivatie dat professionele kunst bij dit project te veel centraal staat. In 2012 kwam daar nog als argument bij dat in de beeldenroute louter kunstwerken te zien waren van Zuid-Afrikaanse kunstenaars. Als beleidsvoorstel werd gesuggereerd om bij kunstroutes de voorwaarde te stellen dat minstens de helft van de werken gemaakt moet zijn door jonge (talentvolle) Nederlandse kunstenaars.

Biënnale Kijkduin

De Biënnale Kijkduin is voortgekomen uit 'Boulevard des Sculptures', een beeldtentoonstelling die jaarlijks door Stichting Beach Resort Kijkduin werd georganiseerd. Fonds 1818 heeft deze beeldenroute in de jaren 2000 t/m 2003 jaarlijks gesteund met een jaarlijks afnemend bedrag van € 13.613, - tot € 7.500, -. In 2004 volgt een negatief besluit, omdat het project zich te veel ging richten op een kapitaalkrchtig kunst- en cultuur minnend publiek en tevens aansluiting zocht bij buitenlands publiek en pers omdat Nederland in de tweede helft van 2004 voorzitter van de Europese Unie zou zijn.

Het project is vanaf 2009 overgenomen door de nieuw opgerichte stichting Biënnale Kijkduin.

Doelstelling van deze stichting is om tweejaarlijks een kunstmanifestatie te organiseren aan de boulevard en in de duinen waarbij de buitententoonstelling van monumentale glas- en lichtkunst centraal staat. Onderdeel van het project zijn onder meer een educatief traject en lezingen.

In 2009 wordt een aanvraag bij Fonds 1818 ingediend. Dit leidt tot interne discussie met uiteindelijk een negatief besluit, met verwijzing naar de motivatie bij de negatieve beslissing rond Den Haag Sculptuur 2009 en het argument dat het Fonds één lijn moet trekken. Aanvullend wordt nog opgemerkt dat deze projecten gaan om professionele kunst en vaak worden gesteund door gemeenten en bedrijfsleven. Dan maar zonder onze steun, misschien een tandje minder wat betreft artistiek niveau.

In 2011 wordt de aanvraag voor de Biënnale Kijkduin toch weer toegewezen, vanwege het thema duurzaamheid, het CO₂-neutrale karakter en daarnaast vanwege het educatieve traject. Vanwege deze drie aspecten heeft het kunstproject voldoende maatschappelijke context voor Fonds 1818 om de aanvraag te honoreren.

Beelden in Leiden

Deze beeldtentoonstelling in Leiden, specifiek met kunstwerken van jonge talentvolle Nederlandse professionele kunstenaars, is in 2012 voor het eerste georganiseerd. Fonds 1818 heeft dit project gesteund, omdat:

- iedereen de kans heeft er kennis van te nemen (gratis toegankelijk);
- minimaal 50% van de werken gemaakt is door jonge (talentvolle) Nederlandse kunstenaars;
- er een educatief project, voor in ieder geval jongeren, aan de beeldenroute verbonden is;
- er workshops voor in ieder geval de jeugd aan de route verbonden zijn.

Het criterium dat het project vernieuwend moet zijn, wordt in principe losgelaten, met als argument: Als iets werkt, werkt het!

Een donatie van € 10.000, - wordt toegekend.

Resultaat van de beeldenroutes die gesteund werden

De twee beeldenroutes die van 2010 t/m 2012 werden gesteund, zijn door Fonds 1818 beide als matig geslaagd beoordeeld. Beide projecten werden door Fonds 1818 gesteund vanwege een maatschappelijke meerwaarde die in de praktijk vanuit de visie van Fonds 1818 niet of te weinig werd gerealiseerd.

De maatschappelijke meerwaarde van de Biënnale Kijkduin was, naast het thema duurzaamheid en het CO₂-neutrale karakter, het educatieve traject in samenwerking met scholen.

De maatschappelijke meerwaarde van de Beeldenroute Leiden was enerzijds dat jong Nederlands talent een podium kreeg en daarnaast het educatieve traject in samenwerking met scholen.

Beide projecten werden als 'matig geslaagd' beoordeeld omdat het educatieve traject niet of te weinig is gerealiseerd.

Bij de Biënnale Kijkduin kwam dat omdat de financiën pas in een laat stadium rond waren, waardoor de organisatie de scholen te laat heeft benaderd en het project niet meer in te plannen was.

Bij de Beeldenroute Leiden is het programma met de scholen niet doorgedaan omdat de voorbereidingstijd voor de tentoonstelling te kort was. Hierdoor konden de scholen het programma niet meer opnemen in hun reguliere planning.

Conclusie beeldenroutes

Tot en met 2008 heeft Fonds 1818 beeldenroutes in principe gesteund.

Omdat Fonds 1818 vanaf 2009 op het budget voor kunst & cultuur wilde bezuinigen, is er een beleidswijziging geweest. Gevolg hiervan is dat in de jaren 2009 en 2010 geen beeldenroutes zijn gesteund, met als argument dat het bij deze jaarlijks terugkerende projecten teveel gaat om 'kunst om de kunst'. Een educatief traject en speciale rondleidingen voor bijvoorbeeld blinden en ouderen waren in die jaren onvoldoende om de jaarlijkse beeldenroute te steunen.

Vanaf 2011 is er weer meer geld beschikbaar binnen de begroting kunst & cultuur, met als gevolg een geleidelijke beleidsontwikkeling om beeldenroutes weer te steunen als er sprake is van een educatief traject en/of het bieden van een podium aan startende kunstenaars.

6.3 OVERIGE KUNSTRUTES

Inhoud van overige kunstroutes

Omdat de overige kunstroutes een restgroep omvatten, is de inhoud van deze projecten zeer divers. De projecten uit 2010 t/m 2012 bevatten één of meer van de volgende onderdelen:

- Het publiek kan kijken hoe een kunstwerk tot stand komt. Het ziet beeldende kunstenaars aan het werk en kan vragen stellen;
- Demonstraties door beelden de kunstenaars van hun technieken (bijvoorbeeld: hoe komt een steendruk of ets tot stand?);
- Workshops waaraan publiek, veelal tegen geringe bijdrage, kan deelnemen;
- Het publiek kan gezamenlijk één groot kunstwerk maken. Dit is soms specifiek gericht op kinderen/jongeren;
- Exposities, dansvoorstellingen, zang, muziek, poëzie enz.
- Historische locaties zijn te bezichtigen. Soms zijn op die locaties ook exposities te zien of voorstellingen te bezoeken;
- Gebouwen van allerlei culturele instellingen zijn onderdeel van de route, zoals bibliotheken, galeries, muziek-, dansscholen e.d.
- Samenwerkingsprojecten met scholen, bijvoorbeeld kijkopdracht voor kinderen;
- Kunstveiling;
- Samenwerking met één of meer verzorgingshuizen waar workshops, exposities en lezingen voor publiek van binnen en buiten het verzorgingshuis georganiseerd worden;
- Lezingen, presentaties en/of drukwerk waardoor bezoekers meer te weten komen van de achtergronden van bepaalde kunst en/of cultuurhistorische objecten, kunstenaars of van de geschiedenis van de wijk of het dorp.

Doelen van overige kunstroutes

Omdat de inhoud van de overige kunstroutes zeer divers is, verschillen ook de doelen. De doelen kunnen deels overeenkomen met de doelen van atelierroutes en beeldenroutes, zoals afzetmarkt creëren voor plaatselijke kunstenaars (vooral als de organisatie uit professionele kunstenaars bestaat), sociaal aspect, het publiek informeren over en interesseren voor kunst. Specifieke doelen die wij daarnaast bij overige kunstroutes zijn tegengekomen zijn:

- Cultuur en natuur met elkaar verbinden. Het publiek de relatie tussen kunst en natuur laten ervaren (Kunst in Duin Noordwijk).
- Goede p.r. voor de wijk of de streek bewerkstelligen, waardoor bijvoorbeeld meer toeristen aangetrokken worden (het project 'Kunst in de Streek' in de Bollenstreek).

- Open Monumentendag nieuw leven inblazen. Door deze te combineren met kunst waardoor kunstroute en Monumentendag elkaar versterken (Kunst & Cultuurweek in Oegstgeest).
- Het publiek laten kennis nemen van de culturele verscheidenheid en mogelijkheden op gebied van actieve kunstbeoefening in het dorp.
- Wisselwerking van diverse kunst en cultuuruitingen.

Slagingspercentage overige kunstroutes

Van de 13 overige kunstroutes zijn er 9 geslaagd, 3 redelijk geslaagd en 1 matig geslaagd. Ook in deze categorie zijn geen projecten mislukt.

De 4 wat minder geslaagde projecten

De projecten die redelijk en matig geslaagd zijn, zijn die projecten die nogal afwijkend zijn en waarbij wij getwijfeld hebben of we ze mee zouden nemen in dit onderzoek. Het gaat om:

- Het Car Art Festival in Delft, een tweedaags festival op een festivalterrein waar dichters en beeldend kunstenaars de auto als expositie- en voorstellingsruimte gebruiken. Het programma bevat beeldende kunst, een drive-in bioscoop, theater en dans, dichters en lezingen, muziekbands & dj's, feest op zaterdagavond en workshops. We hebben het project toch meegenomen, omdat op het festivalterrein bezoekers langs diverse kunstuitingen kunnen lopen. Het project is in de onderzochte periode 3 keer georganiseerd en alle keren was de opkomst van publiek minder dan verwacht waardoor de eindconclusie 1 keer matig geslaagd en 2 keer redelijk geslaagd was.
- Redelijk geslaagd was ook de eindconclusie bij het lichtkunstwerk van Coloko. Dit project omvatte slechts één kunstwerk, maar omdat het zich uitstreckte langs een stukje wandelroute, hebben wij dit project meegenomen in het onderzoek. De reden dat dit project niet volledig geslaagd werd beoordeeld, is dat de jonge initiatiefnemers het gewenste projectbedrag niet hebben binnengehaald waardoor het project uiteindelijk in (veel) kleinere vorm uitgevoerd is dan de bedoeling was

Financiële aspecten

Waar de atelierroutes en beeldenroutes, voor zover binnen deze evaluatie onderzocht, altijd gratis toegankelijk zijn, komt het bij enkele overige kunstroutes voor dat bezoekers entreegeld moeten betalen. Het gaat hierbij om projecten die meer een festivalkarakter hebben, zoals het Car Art Festival en Kunst in Duin.

7. SUCCESFACTOREN

Uit de projectanalyses, vooral de subevaluaties, en uit de gevoerde gesprekken kwamen de volgende factoren naar voren die het succes van kunstroutes positief beïnvloeden:

Het weer

De weergoden hebben zeer grote invloed op het al dan niet slagen van een project. Zowel slecht weer als uitzonderlijk warm weer beïnvloeden het project negatief. De organisatie kan hierop helaas geen invloed uitoefenen behalve door de kunstroutes in of rond de zomer te organiseren en door voldoende activiteiten binnen aan te bieden.

De organisatie van het project

Essentieel zijn de mensen die het project organiseren: hun ervaring en capaciteiten, hun bevlogenheid en ook het aantal mensen dat bij de organisatie betrokken is.

Samenwerking met andere organisaties

Samenwerking met andere organisaties versterkt het project, bijvoorbeeld met galeries, buurtorganisaties, musea, scholen voor basis-, en/of voortgezet onderwijs, muziek-, toneel-, en dansscholen, scholen voor creatieve vorming, historische verenigingen, bibliotheek, verzorgingshuizen, creatieve bedrijven, sponsors, gemeente enz. Bij een kunstroute in Zoeterwoude werd samengewerkt met een instelling voor verstandelijk gehandicapten. In hun gebouw werd kunst geëxposeerd die gemaakt was door de gehandicapten.

Samenwerking is echter niet zaligmakend. Het kan soms ook vertragend werken.

Public relations

Goede p.r. vooraf en tevens goede communicatie tijdens het project is essentieel voor het welslagen van een kunstroute. Vooraf door middel van onder meer krantenartikelen, opname op evenementenkalenders, posters, flyers, radio en televisie, informatieve website en social media. De timing is hierbij ook van belang.

Goede communicatie tijdens de route is eveneens belangrijk, door onder meer een goede routekaart en inzichtelijk programma, maar ook door duidelijke herkenningstekens bij de deelnemende locaties.

Inhoud van de route

Hieronder valt alles wat de bezoekers kunnen zien en meemaken op de route, zoals:

- De diversiteit en de kwaliteit van het aanbod aan kunst en cultuur;
- Nevenactiviteiten. Vooral de mogelijkheid om deel te nemen aan workshops blijkt succesvol. Daarnaast zijn extra publiekstrekkingen: performances, live muziek op bepaalde locaties e.d., exposities (zeker als hier voor weinig geld ook kunst gekocht kan worden).
- Een educatief programma in samenwerking met één of meer scholen in de buurt of regio kan een positieve invloed hebben op het project. Niet alleen wordt de jeugd in het bijzonder bereikt, dit blijkt ook positieve invloed te hebben op de interesse van de ouders. Belangrijk is om hiervoor in een vroeg stadium scholen te benaderen, zodat dit nog in de planning van de scholen kan worden opgenomen.
- Speciaal kinderaanbod: kinderworkshops, speurtocht, schilder-, of fotowedstrijd.
- Onderdelen waardoor het publiek extra gestimuleerd wordt goed en gericht te kijken (bijvoorbeeld d.m.v. een fotowedstrijd of een expositie vooraf waar alle deelnemende kunstenaars aan deelnemen zodat het publiek gericht naar die ateliers kan gaan waar zijn interesse naar uitgaat).
- De afstand tussen de verschillende locaties en de bereikbaarheid van alle locaties (een locatie in een uithoek van de route zal veel minder bezoekers trekken).

- Ook het traject van de route die bezoekers moeten afleggen. Voor het publiek is de route extra aantrekkelijk als deze loopt door mooie stukjes natuur en/of langs interessante cultuurhistorische objecten, langs horecagelegenheden, langs de boulevard enz.). De lengte van de route speelt eveneens een rol. Als de route te lang is om in enkele uren te doen, zullen mensen slechts een deel doen of er geheel van afzien.

De dagen waarop de kunstroute georganiseerd wordt

Het is belangrijk om rekening te houden met andere concurrerende evenementen of andere mogelijke bezigheden van het publiek. Zo geven sommige organisaties aan dat op zondagen meer bezoekers komen dan op zaterdag omdat veel mensen op zaterdag hun boodschappen doen.

Samenwerking met andere evenementen

Sommige projecten haken slim in op bestaande andere projecten of publiekstrekkingen door hiermee samen te werken. In Oegstgeest wordt een kunstroute georganiseerd in combinatie met de Open Monumentendagen en in Scheveningen tijdens de Open Havendagen.

8. KNELPUNTEN

Uit de sub evaluaties en gesprekken kwamen de volgende knelpunten naar voren:

- Bij atelierroutes en bij overige kunstroutes is het meest voorkomende knelpunt, dat het project georganiseerd wordt door een te kleine groep vrijwilligers. Daarnaast blijkt het lastig om voor eenvoudige uitvoerende werkzaamheden, zoals flyeren, voldoende vrijwilligers te vinden. Vooral bij atelierroutes komt naar voren dat deelnemende kunstenaars vaak een gespreid bedje verwachten. Zij willen alleen iets voor de organisatie doen tegen beloning, omdat zij het project zien in het verlengde van hun beroep. Veelvuldig is de wens genoemd om betaalde krachten bij het project te kunnen betrekken.

Mogelijke oplossingen die zijn genoemd:

- Bij atelierroutes: de kunstenaars die zich vrijwillig inzetten, vrijstellen van het betalen van de eigen deelnemersbijdrage. De stimulans wordt groter naarmate de eigen bijdrage voor de niet-vrijwilligers hoger is.
- Deelnemende kunstenaars die zich vrijwillig voor het project inzetten, meer ruimte geven in het drukwerk c.q. op de website om zichzelf te presenteren en hen een gegarandeerde plek geven op een eventuele expositie.
- Elke kunstenaar die deelneemt, naast de eigen bijdrage, verplichten een deel van de uitvoerende werkzaamheden op zich te nemen (bijvoorbeeld flyeren in bepaalde straten).
- Ook vrijwilligers van buiten zoeken, bijvoorbeeld via het lokale Steunpunt Vrijwilligers (Kunstcentrum Haagweg 4 doet dit en geeft aan dat dat goed is bevallen, al vergt het wel extra aandacht).
- Het project niet groter maken dan de organisatie aankan. De succesvolle kunstroute van 'Kunst in de Streek' is na 3 jaar aan zijn eigen succes ten onder gegaan, omdat het jaarlijks verder werd uitgebreid tot een zodanig groot evenement dat hiervoor welhaast een professionele organisatie nodig is (naast open ateliers, 10 expositieruimten, kunstenaars van buiten de Bollenstreek die werden uitgenodigd, muziekoptredens enz.). Uit het gesprek met Osger (kunst en cultuurweekend Oegstgeest) kwam ook naar voren dat het een valkuil is om een succesvol project steeds verder te willen uitbreiden terwijl de organisatie dat eigenlijk niet aankan.
- Een vrijwilligersvergoeding betalen aan degenen die vrijwilligerswerk doen.
- Sommige klussen uitbesteden aan externe betaalde krachten.

Ook werd een aantal keer genoemd, dat kunstenaars vaak geen goede organisatoren zijn, omdat zij hiervoor te divergerend denken.

Overige knelpunten die werden genoemd:

- Het grote aanbod aan evenementen waarmee geconcurrereerd moet worden en daarnaast de vele andere manieren van vrije tijdsbesteding, waardoor je je als organisatie enorm moet inspannen om publiek te trekken.
- De strenge regels voor het organiseren van een evenement bijvoorbeeld m.b.t. veiligheid van het publiek, maakt het voor een vrijwilligersorganisatie haast onwerkbaar. De spontaniteit om wat grotere evenementen te organiseren verdwijnt.
- Vaak is genoemd dat betrekken van scholen bij kunstroutes lastig is, waarbij de volgende redenen werden genoemd:
  - Kunstroutes worden meestal in het weekend georganiseerd en dan zijn de scholen gesloten. Een atelierweekend is al zeer inspannend voor de deelnemende kunstenaars, zodat zij niet bereid zijn om er een dag aan vast te plakken voor scholen.
  - Bij sommige kunstroutes is het al zo druk met bezoekers, dat het te veel wordt om ook nog scholen te betrekken.
  - De organisatie van de kunstroute kan dit er niet bij hebben, omdat deze al overbelast is.
  - Scholen hebben zelf al een overvol programma waardoor zij niet enthousiast zijn om betrokken te worden bij extra activiteiten.
  - Als je al een kans wilt hebben om scholen erbij te betrekken, moet dat een jaar van tevoren gebeuren, omdat het anders niet meer in hun programma ingepast kan worden.
  - Het binnenhalen van wat grotere groepen kinderen/jongeren in ateliers is een risico, omdat er in de ateliers vaak gevaarlijke apparaten en gevaarlijke stoffen aanwezig zijn.
- Schaderisico. Bij atelierroutes moeten niet te grote groepen tegelijk een atelier bezoeken. Bovendien moet de kunstenaar wat assistentie regelen om bezoek te ontvangen en toezicht te houden. Bij beeldenroutes (buiten en 24 uur per dag) is bewaking noodzakelijk.
- De financiële dekking van het project is soms een knelpunt. Hierbij valt echter op dat sommige organisaties de mogelijkheden van sponsoring en eigen bijdragen door het publiek veel meer uitbuiten dan andere organisaties. Sommige organisaties willen in hun routeboekje/catalogus zo min mogelijk advertenties zetten, waardoor ze inkomsten mislopen. Ook zouden sommige organisaties de eigen bijdrage voor deelnemende kunstenaars best nog wat kunnen verhogen, zeker voor kunstenaars die niet bereid zijn zich verder voor het project actief in te zetten. Verder kan gedacht worden aan meer inkomsten vanuit het publiek, zonder dat het laagdrempelige karakter wordt losgelaten. Voorbeelden die genoemd zijn: verkoop van de routefolder (soms een mooi gedrukt glossy boekje), verkoop van een passe-partout, neerzetten van 'fooiempotten', inkomsten uit verkoop van drankjes/hapjes, (hogere) eigen bijdrage voor deelname aan workshops.
- De kwaliteit die deelnemende beroepskunstenaars aanbieden laat volgens meerdere organisaties te wensen over. Atelierroutes zijn aangewezen op de kunstenaars die in het gebied zitten waar de route wordt georganiseerd. In Zoetermeer bijvoorbeeld, zijn dat veel 50-plussers die als kunstenaar wat ingedut zijn. Een eigen bijdrage biedt hiervoor enigszins een oplossing, omdat in dat geval eerder kunstenaars deelnemen die er serieus wat van willen maken. Eén organisatie overweegt ballotage, terwijl een andere organisatie van plan is om een themabijeenkomst te organiseren voor de aangesloten kunstenaars met het doel hen eens wakker te schudden.
- Samenwerkingspartners die de boel vertragen of zich niet aan afspraken houden.
- In Zoetermeer wordt als knelpunt gemeld dat veel kunstenaars geen atelier meer hebben, doordat er weinig door de gemeente gefaciliteerde ateliers meer zijn en veel antikraak is

opgeheven. (In Delft zijn winkels soms bereid om ruimte te bieden voor tijdelijke inrichting van atelier/expositie voor kunstenaars die geen atelier hebben.)

9. GESIGNALEERDE ONTWIKKELINGEN

Uit gesprekken zijn enkele maatschappelijke ontwikkelingen naar voren gekomen. Voor dit hoofdstuk hebben we ook enkele websites geraadpleegd van landelijke kunstinstellingen, zoals www.bbknet.nl (website van de landelijke beroepsvereniging van professionele beeldende Kunstenaars, de BBK) en www.cultuur-ondernemen.nl (website van Cultuur-Ondernemen, een landelijk werkende organisatie die ondernemerschap in de kunstwereld stimuleert).

De volgende maatschappelijke ontwikkelingen worden gesignaleerd:

Informatie uit gesprekken die zijn gevoerd met organisaties die kunstroutes organiseren:

- Terugtrekkende overheid. Ook de gemeentelijke overheid heeft minder financiële middelen voor kunst en cultuur beschikbaar. In sommige plaatsen is het aantal ateliers sterk afgenomen. Ook galeries staan onder druk.
- De bereidheid vanuit het bedrijfsleven tot sponsoring van kunstroutes neemt af vanwege de economische crisis.
- Steeds groter aanbod aan publieksevenementen waardoor het lastiger wordt om publiek naar jouw evenement te trekken;
- Scholen krijgen een steeds voller programma en zijn daardoor vaak niet meer bereid om mee te werken aan een educatief traject bij de kunstroute voor scholieren.
- Van kunstenaars wordt steeds meer verwacht dat zij zich als ondernemer opstellen.
- De helft van de ondervraagde organisaties meldde als knelpunt dat de kwaliteit van professionele kunstenaars achteruit gaat. Ze zouden te passief zijn en zich niet genoeg ontwikkelen. Er is sprake van vervlakking en verschraling. Goede amateurs leveren soms betere kwaliteit. Eén organisatie meldde in dit verband ook dat steeds minder beroepskunstenaars het ambachtelijke werken meer beheersen, wat mede te wijten is aan de kunstopleidingen.
- Gesignaleerd wordt dat in de maatschappij minder aandacht is voor schoonheid. Het is de maatschappelijke taak van kunstenaars om mensen wat dat betreft wakker te schudden. Tegelijkertijd wordt gesignaleerd dat er meer aandacht komt voor inhoudelijkheid en spiritualiteit, waardoor het publiek juist weer open gaat staan voor kunst. Dit biedt kunstenaars kansen.

Informatie vanuit landelijke kunstinstellingen

- De positie van zelfstandige beroepskunstenaars wordt steeds kwetsbaarder. De overheid is steeds minder bereid om beroepskunstenaars in sociale wetgeving als aparte groep te behandelen. Enerzijds wordt van hen steeds meer verwacht dat zij zich als zelfstandig ondernemer opstellen, anderzijds worden zij getroffen door afschaffing van de WWIK, bezuinigingen, crisis en veranderingen in het belastingplan. Vooral startende kunstenaars worden getroffen, omdat het opzetten van een zelfstandige beroepspraktijk tijd kost.
- Kunstenaars worden de laatste jaren steeds meer ingezet door het bedrijfsleven, omdat bedrijven meer dan ooit moeten innoveren en nieuwe oplossingen moeten zoeken om sterk te staan in de markt. Dit past bij de algemene maatschappelijke trend om nieuwe coalities aan te gaan.

10. BELEID ANDERE FONDSSEN

De inhoud van dit hoofdstuk is tot stand gekomen door middel van het raadplegen van websites van diverse andere fondsen, aangevuld met informatie uit persoonlijke contacten met medewerkers van deze fondsen. Het ligt niet op de weg van Fonds 1818 om beleid van andere fondsen openbaar te maken. Daarom is de inhoud van dit hoofdstuk hier weggelaten.

11. Conclusies

Algemeen

- Er zijn geen mislukte projecten. Verreweg de meeste projecten zijn volledig geslaagd. De overige projecten zijn redelijk geslaagd en slechts enkele projecten zijn matig geslaagd.
- De oorzaken waarom kunstroutes als niet volledig geslaagd werden beoordeeld, zijn vaak niet of niet volledig te wijten aan de organisatie van het project. De opkomst viel bijvoorbeeld tegen als gevolg van het weer. Het educatieve traject met scholen, dat vaak in projectplannen is opgenomen, blijkt in de praktijk vaak moeilijker te verwezenlijken dan gedacht (zie hoofdstuk 8 onder knelpunten).
- Fonds 1818 steunt kunstroutes niet als het doel uitsluitend is het tonen van kunst van professionele kunstenaars aan het publiek (kunst als doel). Kunst moet altijd een middel zijn om een maatschappelijke meerwaarde te bewerkstelligen.
- Voor alle gehonoreerde kunstroutes geldt dat het laagdrempelige projecten zijn waarmee een breed publiek kennis kan nemen van kunst. Bij alle projecten was bovendien sprake van een maatschappelijke meerwaarde.
- De gesteunde projecten zijn verspreid over het werkgebied van Fonds 1818.
- Kunst staat momenteel in Nederland onder druk. Vanwege de langdurige economische crisis vindt er in toenemende mate verschraving plaats op het gebied van kunst en cultuur in Nederland. De overheid treedt terug en ook het bedrijfsleven heeft minder geld voor sponsoring van kunstprojecten.
- Beeldenroutes worden georganiseerd door betaalde krachten. In tegenstelling hiermee, worden atelierroutes en overige kunstroutes in de meeste gevallen georganiseerd door vrijwilligers. De organisatie is vaak een kleine groep. Het is vaak moeilijk om voldoende capabele vrijwilligers te vinden. Hierdoor is de organisatie soms zwak en vaak kwetsbaar. Er is behoefte om werk uit te besteden aan betaalde professionals en/of om de vrijwilligers te betalen voor hun werk. Organisaties zijn er vaak niet van op de hoogte dat organisatiekosten, net als bij festivals, voor zover redelijk, in aanmerking kunnen komen voor een donatie van Fonds 1818.

Atelierroutes

Vast staat dat de atelierroutes voor de deelnemende beroepskunstenaars (ook) een commercieel doel hebben. Dit is voor Fonds 1818 geen reden om aanvragen hiervoor af te wijzen. Het commerciële doel wordt in de praktijk slechts door een beperkt aantal kunstenaars gehaald. Bovendien betalen de deelnemende kunstenaars doorgaans, vanwege dit commerciële doel, een eigen bijdrage.

Daarnaast hebben atelierroutes altijd als neven doel het publiek kennis te laten maken met kunst en vooral de visie er achter door middel van contact met de kunstenaars zelf. Het publiek krijgt een kijkje in de keuken. Dit educatieve doel en het sociale aspect van atelierroutes leveren voor Fonds 1818 op zich al voldoende maatschappelijke meerwaarde om het project te steunen. Er ontstaat tijdens de route contact tussen wijkbewoners en de lokale kunstenaars, maar ook tussen de wijkbewoners onderling. Wijkbewoners leren zo op een aantrekkelijke manier hun eigen wijk en

wijkbewoners beter kennen. De maatschappelijke meerwaarde wordt met nevenactiviteiten wel groter. Bezoekers nemen bijvoorbeeld gezamenlijk deel aan workshops waardoor het sociale aspect versterkt wordt en de deelnemers bovendien hun eigen talenten en interesses ontdekken. Als amateurs of amateurverenigingen mogen meedoen aan het project, is dat voor hen stimulerend en inspirerend. Ook dit versterkt de maatschappelijke meerwaarde.

Beeldenroutes

Binnen het werkgebied van Fonds 1818 bestaan op dit moment, voor zover wij hebben kunnen nagaan, slechts drie beeldenroutes: Jaarlijks op het Lange Voorhout in Den Haag, tweejaarlijks op de boulevard in Kijkduin (Biënnale Kijkduin), en tenslotte Beelden in Leiden, dat waarschijnlijk een jaarlijks evenement gaat worden.

Het laagdrempelige karakter levert voor Fonds 1818 onvoldoende maatschappelijke meerwaarde op om beeldenroutes te steunen. Een hieraan verbonden educatief traject kan wel voldoende maatschappelijke meerwaarde opleveren, als ook de deelname van startende Nederlandse kunstenaars.

Overige kunstroutes

De overige kunstroutes zijn relatief het vaakst volledig geslaagd.

Het zijn veelal projecten waarbij originele verbindingen worden gelegd, bijvoorbeeld tussen verschillende kunstuitingen, tussen kunst en natuur (Kunst in Duin) en tussen kunst en monumenten (Kunst & Cultuurweek Oegstgeest, dat plaatsvindt tijdens de Open Monumentendagen).

De inzet van vrijwilligers is bij overige kunstroutes meestal zeer groot.

Aanbevelingen aan Fonds 1818

Kunstroutes zijn projecten waarmee een breed publiek op een laagdrempelige manier kennis kan nemen van kunst en cultuur. Juist omdat het hier ook om publiek gaat, dat hiermee weinig of in het geheel niet vertrouwd is, maakt deze projecten interessant. Onze aanbevelingen zijn de volgende:

Algemeen

- De kunstroute moet gratis toegankelijk zijn voor het publiek, tenzij het project het karakter van een festival heeft (bijvoorbeeld Kunst in Duin en het Car Art Festival). Een eigen bijdrage mag wel gevraagd worden voor deelname aan bijvoorbeeld workshops.
- De route moet niet in hoofdzaak een commercieel karakter hebben. Er mag dus niet in hoofdzaak een verkoopaspect aanzitten.
- De route moet niet uitsluitend het karakter van een tentoonstelling hebben.
- Omdat bij atelierroutes en overige kunstroutes onvoldoende bekend is dat organisatiekosten, voor zover redelijk in aanmerking kunnen komen voor een donatie van het fonds, zou Fonds 1818 hier in persoonlijke contact met aanvragers op kunnen wijzen in situaties waarin dat nodig lijkt.

Atelierroutes

- Atelierroutes blijven steunen, ook als deze jaarlijks worden georganiseerd. Omdat het doel in beginsel commercieel is, een eigen bijdrage van deelnemende professionele kunstenaars als voorwaarde stellen, met als minimumbedrag € 25,- per persoon. Hoe veelomvattender de promotie van de individuele professionele kunstenaars is, hoe hoger de eigen bijdrage per kunstenaar moet zijn. Een eigen bijdrage mag achterwege blijven voor die kunstenaars die vrijwillig zodanig actief bij de organisatie betrokken zijn, dat het onredelijk is om van hen een eigen financiële bijdrage te vragen.
- Flankerende activiteiten strekken tot aanbeveling, maar zijn niet noodzakelijk om atelierroute te steunen omdat de organisatie van atelierroutes op zich leidt tot ontmoeting, verbinding en verdieping van kennis.
- Als aanknopingspunt voor de donatiehoogte stellen wij voor bij atelierroutes zonder extra activiteiten maximaal het totaalbedrag te doneren dat de kunstenaars zelf bijdragen. Bij nevenactiviteiten kan de donatie hoger zijn, maar in principe niet hoger dan 50% van de totale projectkosten.

Beeldenroutes

- Omdat er, vanwege de langdurige economische crisis, een toenemende verschraling geconstateerd wordt in het kunst-, en cultuurklimaat in Nederland, pleiten wij ervoor om wat soepeler om te gaan met aanvragen voor beeldenroutes. Vanwege het grootschalige karakter van deze projecten, komen zij niet zo vaak voor, terwijl een breed publiek bereikt wordt.
- Wij raden aan om de donatie van Fonds 1818 nadrukkelijk te bestemmen voor duidelijk omschreven en apart begrote projectonderdelen waarmee specifieke groepen mensen bereikt worden die niet zo gauw met kunst in aanraking komen (bijvoorbeeld jeugd, mensen uit achterstandswijken, gehandicapten). Verder strekt deelname van lokale startende kunstenaars tot aanbeveling.
- Voorstel is per beeldenroute niet meer dan een kwart van de kosten voor rekening van Fonds 1818 te nemen tot een maximum van € 25.000,-.

Overige kunstroutes

- Overige kunstroutes, afhankelijk van inhoud en doelstellingen, ook blijven steunen. Het gaat hier vaak om de meest originele projecten.

Bijlage 1 Vragen checklist meta evaluatie kunstroutes

Organisatie

1. Uit wat voor soort mensen bestaat uw organisatie? Bijv. beroepskunstenaars (startend en ervaren), amateurkunstenaars, kunstliefhebbers, buurtbewoners.
2. Hoeveel mensen houden zich bezig met de organisatie van de kunstroute? Al dan niet betaald?

Kunstroute

3. Doel(en) van de route?
4. Sinds wanneer organiseert uw organisatie kunstroutes en met welke frequentie?
5. Hoeveel dagen is de kunstroute per keer?
6. Welke extra's worden er georganiseerd om de route aantrekkelijker te maken?

Deelnemende kunstenaars

7. Aantal deelnemende kunstenaars aan de kunstroute?
8. Doen zij gemakkelijk mee? Waarom wel? Waarom niet?
9. Soort kunstenaars, dat deelneemt aan de kunstroute? Beroeps of amateur, jonge startende kunstenaars of juist de meer ervaren kunstenaars, kunstenaars die er (meer of minder) van kunnen leven naast evt. een lespraktijk als kunstenaar, of die dat in het geheel niet kunnen?
10. Alleen beeldende kunstenaars of ook muzikanten, dichters e.d.?
11. In hoeverre leidt de route bij de deelnemende kunstenaars ook tot verkopen c.q. opdrachten?

Bezoekers

12. Hoeveel bezoekers bezochten de kunstroute de afgelopen jaren?
13. Wat voor soort mensen bezoeken de route? (bijv. wat betreft leeftijd, geslacht, mensen die al bekend zijn met kunst of ook mensen voor wie dit vrij nieuw is, mensen uit de buurt/wijk, of ook daarbuiten)
14. Bevat de route speciale onderdelen/activiteiten om specifieke doelgroepen te trekken die nog niet zo bekend zijn met kunst?
15. Is aan bezoekers wel eens gevraagd een evaluatieformulier in te vullen? Zo ja wat waren de belangrijkste reacties?

Samenwerking

16. Werkt U samen met andere organisaties en zo ja hoe verloopt die samenwerking?
17. Is er samenwerking met scholen? Hoeveel bezoekers bezochten de kunstroute de afgelopen jaren?

Financiën

18. Eigen bijdrage deelnemende kunstenaars; inkomsten uit catering, verkoop van bij pas partout, foienpot, sponsoring, gemeentesubsidie?

Ontwikkelingen

19. Signaleert u maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de kunstroute? Bijvoorbeeld ontwikkelingen m.b.t. kunstenaars, bezoekers, financiers, politiek?
20. Heeft U bijzondere plannen voor de toekomst?

Succesfactoren en knelpunten

21. Wat zijn de belangrijkste succesfactoren bij uw kunstroute?
22. Wat zijn knelpunten?

Fonds 1818

23. Heeft U in het verleden meegedaan aan cursussen van Fonds 1818? Heeft u hier iets aan gehad?
24. Verdere suggesties aan Fonds 1818?

BIJLAGE 2 Sub evaluaties per project

De inhoud van bijlage 2 is hier niet opgenomen.

De lengte van deze publicatie en de mogelijke vertrouwelijkheid van bepaalde informatie spelen hierbij een rol. Voor eventuele vragen kan contact worden opgenomen met Fonds 1818.